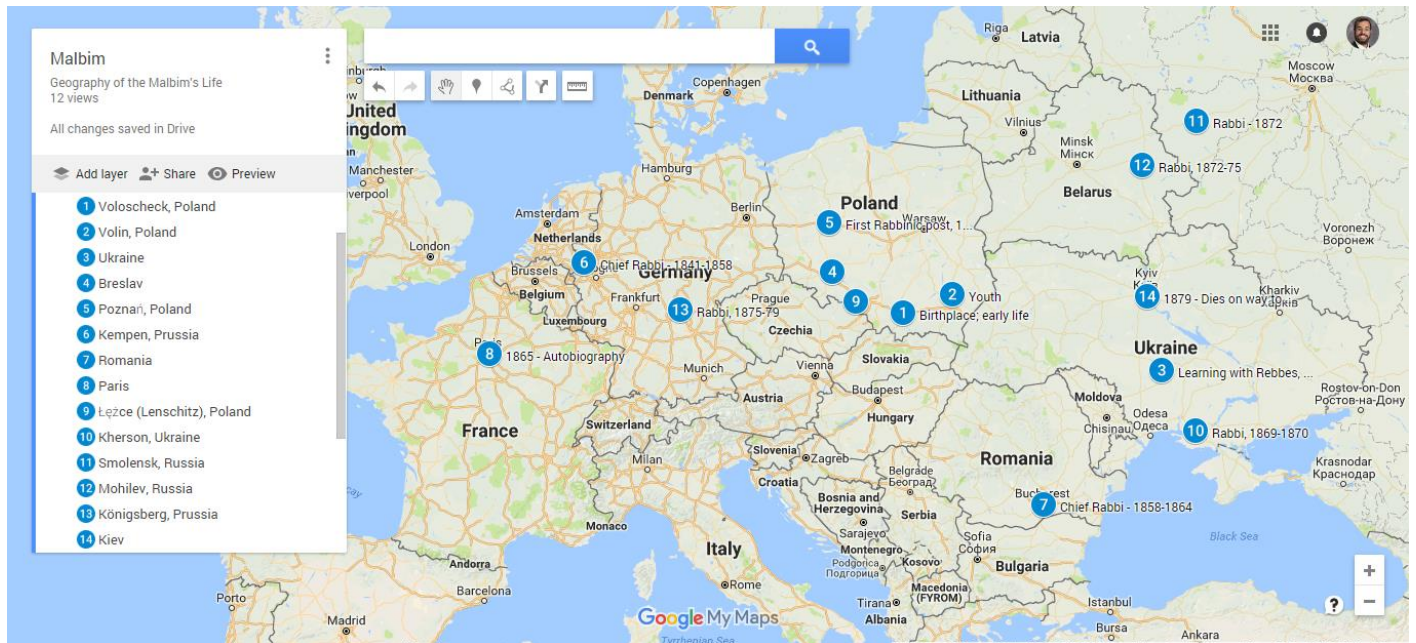

Much Misery, Much Accomplishment: The Life and Literary Approach of the Malbim

Leib Zalesch, SHAWL, August 11, 2018

Suggestions for Further Learning:

Cohen, Mordechai. “Me’ir Leib ben Yehi’el Mikha’el.” YIVO Encyclopedia. www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Meir_Leib_ben_Yehiel_Mikhael

Geller, Ya’akov. “The Malbim: Leadership and Challenge as Reflected in his Introduction to Vayikra and His Torah Commentary ‘Hatorah Vehamitzvah.’” Bar Ilan University, 1996. <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/eng/vayikra/geller.html>

Wein, Berel. “The Challenge of Secularism: Rabbi Meir Leibish Malbim.” MP3 Download. Undated. <http://www.rabbiwein.com/Rabbi-Meir-Leibish-Malbim-brThe-Challenge-of-SecularismbrFrom-the-Biography-Series-P608.html>

Weiser, Meir [Malbim]. “*Yesodei Chachmat Hagegyon* [יסודי חכמת ההגיון],” 1890 (posthumous). <http://hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=6910&st=&pgnum=4>

Yosher, Moshe. “*Ha’Gaon Malbim: Chayav, Mishnato, Ma’avakav, U’mifalav.*” Jerusalem, 1980. Available on Otzar Hachachma database.

Rosenbloom, Noah. *Ha-Malbim: Parshanut, Philosophiah, Mada U-Mistorin Be-Kitvei Ha-Rav Meir Leibush Malbim* Shachter, Shoel Zvi. משנתו של המלבי"ם.
Sorosky, Aaron. בסופה ובסערה

Biography

1809-1825 – Early Struggles

- 1809 – Born right after Purim; only child
– Born in Voloschick, in Galicia – Poland-Austria border – Austro-Hungarian Empire
– “Meir Leibush ben Yechiel Michel” Weiser
– Malbim = “Weiser;” Romanian docs – Malbin (“whitener”)
– Father is well known around town, scholar
1815 – Father dies; mother marries Rav of town, Yehuda Leib, who learns with Malbim, but poor relationship
– Yehuda Leib has Rav Moshe Horowitz learn with Malbim
1822 – Age 13 – publishes book of poetry
– Read and wrote philosophy, drama, mathematics, philology
– Loved to write poetry as polemic; no one to learn with in town
– Genius – Great memory – Known as “Iluy of Volin” – “*chev-*

ruta was my pen”

1823 – Age 14 – Marries widow Sarah, daughter of richest man in town

1825 – Age 16 – Divorced with son and daughter – leaves Volin out of shame – social stigma

1825-1840 – Early Wanderings – Ukraine, Wreschen

- 1825-1827 – Ukraine – Learns under Chassidic Rebbes, esp. Ziditchoiver Rebbe; father figure; learned Kabbalah – Rest of life, “whenever I had problems, I saw the Ziditchoiver”
1827-1828 – Wrote Artzot Hachaim, commentary to Orach Chaim section of Shulchan Aruch
– Three sections – a) Summaries and extensions; b) sources; c) analyses
– Went personally to Rav Akiva Eiger and Chatam Sofer and others for approbation, Receives them lavishly; they extol his greatness (See P. 13 of this packet)
– Chatam Sofer letter to Triest (“Don’t let the Malbim go!”)
1837 – Published Artzot Hachaim in Breslav, headquarters of early Reform
– Abraham Geiger wants to be on Beit Din; Malbim beats Geiger, becomes orator
1837-1840 – Needs livelihood to marry, so becomes Rav of Wreschen, near Posen
1837 – Marries 2nd time – Chaya Opochniky – Daughter of wealthy businessman from Lunshitz
1839 – Raise incident – Breslav Maskilim make trouble; writes angry resignation letter, leaves
1839 – Publishes nine sermons as Artzot Hashalom

1840-1858 – Kempen – Tanach Commentary

1840-1858 – Chief Rabbi of Kempen in Prussia

- 1845 – Began “Mikraei Kodesh” commentary on Nach with commentary to Esther
– Felt that Tanach is the Aleph-Bet of being a Jew – Jews are ignorant of our own history
- **Tier 1:** Vocabulary – how to *read* Tanach, sentence structure, philology, grammar
 - **Tier 2:** How Chazal’s words are built into the words themselves
 - **Tier 3:** Philosophical ideas – Values – “How does G-d look at the world” (Wein)
– Disproof of Reform and Christianity
- 1849 – Published commentary to Yeshayahu, followed by Iyov and Shir Hashirim

1858-1864 – Chief Rabbi of Romania

1858 – Chief Rabbi of Romania (Bucharest)

- Received enthusiastically at first – Imposed new Halachic standards
- Trouble with sermons – “arms, cheeks, stomach;” “Vows usually paid by hands and Torah kissed with mouth, but you make vows with mouths and kiss Torah with hands.”
- Shochtim banned from slaughtering for Maskilim; two do anyway – Cherem
- Eruv incident (pots)
- Mishloach Manot incident
- Government stops recognizing the community; Malbim banned from preaching
- Always supported by Orthodox – Dr. M. Wertheimer convinces community to re-elect him as Chief Rabbi for two more years.

1860 – Publishes second volume of Artzot Hachaim, on Yoreh Deah

1862 – Only son from second marriage dies in childhood

1864 – Isaiah controversy; Erev Shabbat Parshat Zachor – arrested, brought in wagon to prison

March 18, 1864 – Maskilim persuade PM Michay Koglenitzeanu to deport him from Romania

- Policemen surround house, arrested him, placed him in a wagon – to prison in Georgiu
- After Shabbat – placed on ship sailing on the Danube and released at Bulgarian border in city of Ruschuk (Ruse) on condition he would never return to Romania
- Ruschuk – stayed with sephardic Hacham, Avraham ben Yisrael Rosanes
- Journeys to Constantinople to unsuccessfully protest injustice done to him
- Paris – pleads case before Adolphe Cremieux and Alliance Israelite Universalle
- Moses Montefiore petitions Romanian government to repeal deportation

1865-1879 – Later Wanderings and Death

1865 – Paris; publishes autobiography, including account of struggles in Bucharest

1866 – Left large wine business from relative – moves to Lenchitz – wife Chaya runs business with cousin, who soon embezzles business and flees (“I forgive him for the embezzlement, but not for making me have to go back into the Rabbinate”)

1867 – Publishes Mashal U’Melitzah, an allegorical drama in which piety beats wisdom

1867 – Started “HaTorah V’HaMitzvah” comm. on Chumash with Vayikra, finished set by 1876

- Mostly super-commentary on Midrash Halacha (Mechiltah, Sifra, Sifrei)
- Methodological introduction against Reform; *Ayelet Hashachar* – 613 grammar rules

1869-1870 – Back in Rabbinate – Kherson in Russia – Driven out by Maskilim

1870-1871 – Lunshitz in Poland – Fought with Chassidim and Maskilim

1872 – Smolensk – Driven out by Maskilim

1872-1875 – Mohilev in Russia

- Now expert in Agunot and divorce
- Spoke to large crowds; informed by Maskilim, warned by gov’t to stop preaching
- Blintzes story

1875-1879 – Rav in Koenigsberg in Prussia (Germany)

- Etrogim incident (demanded all come from Land of Israel)

1879 – Offered post of Chief Rabbi of New York – declines

- Refuses posts in Amsterdam, Paris, Uhal in Hungary, Grodno in Poland and Vilna

1879 – Accepts rabbinical post in Kremenchuk in Russia

- Falls ill, dies in Kiev on way to Kremenchuk on 1 Tishrei 1879 at age 69 – buried there

Hallmarks of the Malbim's Commentaries

1. Individually named commentaries for each book of Tanach
2. Two (or more) simultaneous commentaries (on Nach)
3. Integration of text and commentary (Bold/Non-bold)

השאלות	נחלת יהושע – מלבי"ם	ביאור הענין
א (א) למה תאר את משה בשם עבד ה', ואת יהושע בתואר משרת משה פה יותר מבמקום זולתו: (ב) למה אמר לו משה עבדי מת והלא ידע זאת? וכפל	א (א) למה תאר את משה בשם עבד ה', ואת יהושע בתואר משרת משה פה יותר מבמקום זולתו: (ב) למה אמר לו משה עבדי מת והלא ידע זאת? וכפל	א (א) ויחי רצה לומר כי כל זמן שהיה משה חי לא היה אפשר שיהושע יעבור את הירדן משני טעמים: א) לא היה אפשר שיהושע יהיה המצביא את הצבא בחיי משה. ב) לא היה העברת הירדן אפשרי מפני השבועה שלא יעבור משה את הירדן, אולם אחרי מות משה נסתלקו ב' המניעות האלה, ולכן ויאמר ה' אל יהושע. וכבר כי יהושע זכה בין לנבואה בין להנחנת העם מצד שהיה משרת משה וגדולה שמושה יותר מלמורה, וקרא את משה בשם עבד ה' לאמר שגם אחרי מותו נקרא בשם עבד ה'. כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה מה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש. רצה לומר כי הצדיק העוסק רק להשלים את עצמו תופסק עבודתו בעת מותו, אבל העוסק לשלמות הדור והדרות הבאים, הוא זוכה ומזכה לדור אחרון, והעבודה המתמדת בסבתו גם אחרי מותו תקרא על שמו כמו שכתוב וצדקתו עומרת לעד. וזה שאמר שגם אחרי מות משה היה עבד ה': (ג) משה עבדי מת. ואם כן נסתלקו ב' המניעות הנזכרים לעיל. א) תחלה לא היה העברת הירדן אפשרי ועתה קום עבור את הירדן. ב) תחלה לא היה אפשר שאתה תהיה בראש, ועתה קום עבור אתה בראש וכל העם הזה אחריך (כי מבואר הוא שכל מקום שכפל את הכניי הוא

4. Relevance to Contemporary Society

שמואל א פרק ח פסוק יט

וַיִּמְאַנּוּ הָעָם לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי אִם מֶלֶךְ יִהְיֶה עָלֵינוּ:

The nation refused to listen to the voice of Shmuel, and they said, “No! For he will be a *king* over us.”

פירוש המלבי"ם לספר שמואל א פרק ח פסוק יט

“**And they refused.**” Shmuel had hoped that they would retract their idea and not want a king. But they said, “No,” meaning, “Not like your words, that the king will be a despotic ruler who doesn’t submit himself to the religion of the Torah and its laws.” For such a person is not called a “king” but rather a “despotic ruler.” The definition of a *king* is that he is chosen from the nation, and the definition of a *ruler* is someone who rules over them with force. Their leader would not be a ruler but rather a king – “we will not be subservient to him like slaves, but rather he will be subservient to us, to lead us according to law and judgment.”

וימאנו. שמואל רצה על ידי כך שישבו מדעתם, ולא רצו. ויאמרו "לא", רוצה לומר, "לא כדברך שיהיה מושל עריץ בלתי נכנע לדת התורה ומשפטיה, שזה לא יקרא בשם "מלך" רק בשם "מושל עריץ." כי גדר המלך הוא הנבחר מן העם וגדר המושל הוא הרודה בהם בחזקה. והוא לא יהיה מושל כי אם מלך יהיה, לא אנחנו נהיה משועבדים אליו לעבדים, רק יהיה משועבד אלינו, להנהיג אותנו כפי חק ומשפט:

5. Response to Christianity

ישעיהו פרק סו

(יז) הַמְתַקְדָּשִׁים וְהַמְטַהְרִים אֶל הַגְּנוֹת אֲסַר אֶת בְּתוּךְ אֶכְלֵי בֶשֶׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָר יִתְּדוּ יִסְפוּ נְאֻם ה': (יח) וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְהַלְשֵׁנוֹת וּבָאוּ וַיִּרְאוּ אֶת כְּבוֹדִי:

(17) Those who prepare and purify themselves to go to the gardens (to serve idols), one group after the other into its midst, and those who eat from the meat of the pig, and the disgusting creatures, and the rodent – they will all perish together, so says Hashem. (18) And as for me, their actions and thoughts have come to me, so that all the nations and languages will be gathered; they will come and see my glory.

(17) **Those who prepare themselves.** Who appear to prepare and purify themselves, and yet they engage in reflection in gardens about one who is a form of idol worship who stands among them, whom they think is an intermediary who is imbued with G-dliness. (18) **And as for me.** The actions of those who have this belief, and their thoughts and their belief systems which are lacking, have come (to me), in order that by this there will be gathered all idol worshippers and languages, and then they will see My glory and recognize the unity of Hashem – because His name will be raised up by itself.

6. Attention to Contemporary Science

And when it says on the fourth day “they will be luminaries,” this is because the luminaries weren’t created on the first day, rather their creation was on the fourth day. And my mind is not settled by this either. Because this is only correct according to the earlier astronomers who said that there are disks which all of the stars of the sky are attached to, and therefore it would be possible to say that when it says “the sky,” these are the disks which were created on the first day – and the sun, moon, and stars were created on the fourth day – and they are attached on their disks which is called “the firmament of the sky.” But the later astronomers have explained that there is no single disk at all, and rather the whole “army” in the sky goes around on their own disks spherically in the air, which is called “ether,” which fills up the whole physical world. And if this is so, then if He hadn’t yet created the stars, he hadn’t created anything, because there was nothing there that was created other than them! Furthermore, it has also been explained by the latest astronomers that even the stars of the sky and their “Orions” (?) are not made of a 5th element, as the earlier astronomers thought; rather those things which are not bright, like the moon and things similar to it, are composed from the same four elements as Earth. And if so, why was Earth created on the first day, and it was void and empty and dark, and the rest of the stars – their friends – were not created until the fourth day?!

מלבי"ם ישעיהו פרק סו

(יז) **המתקדשים.** הנראים כמתקדשים ומתטהרים, ומתבודדים בגנות אחר אחת צורת עובדי כוכבים העומדת בתוך אצלם, שהוא לדעתם אמצעות ממצעת באלהות: (יח) **ואנכי.** מעשי בעלי זאת האמונה, ומקִשְׁבֵּתֵיהֶם ואמונתם הנפסדת, באה, למען על ידי זה יתקבצו כל העובדי כוכבים והלשונות, ואז יראו את כבודי ויכירו אחדות ה' כי נשגב שמו לבדו:

מלבי"ם בראשית פרק א פסוק א

ומה שכתב ביום הרביעי "יהי מאורות," מפני שהמאורות לא נבראו ביום הראשון, רק בריאתם היה ביום הרביעי. ודעתי אינה נוחה גם מזה. **שזה יצדק לדעת הקדמונים שהיו אומרים שיש גלגלים במציאות שבהם קבועים או חוזרים כל כוכבי השמים,** ואם כן יש לומר שמה שכתב "את השמים," הם הגלגלים שהם נבראו בראשון, והשמש והירח והכוכבים נבראו ברביעי, ונתלו בגלגליהם שנקרא "רקיע השמים." **אבל כבר בררו האחרונים שאין שום גלגל במציאות כלל,** רק כל צבא השמים סובבים על מעגליהם באויר ספירי, הנקרא "איתר" (ether) הממלא כל עולם העשייה. ואם כן, **אם לא ברא את הכוכבים, לא ברא מאומה,** כי אין שם דבר נברא זולתם! **ועוד, שכבר התברר בדברי התוכנים האחרונים,** שגם כוכבי השמים וכסיליהם אינם מגשם חמישי כדעת הקדמונים. רק הבלתי מאירים, כמו הירח והדומה לו, הם מורכבים מד' יסודות כמו הארץ שלנו. ואם כן, למה הארץ הזאת נבראת ביום הראשון, והיתה תהו ובהו וחשך, ושאר הכוכבים רעותיה לא נבראו עד יום הרביעי? ...

7. Integration of Derush into P'shat

8. Integration of His Own Life Experiences

Woman – The commentaries have already come to an agreement that there is in this section parable and poetry, and most of them interpret it about the soul (*nefesh*), and I agree with this. But in my opinion, it is speaking about the Hellenistic soul (*nefesh*), not the exalted soul (*neshamma*) which rises up from the eternal world. I have already explained in the commentary to Tehillim (45) that, in the poetry there, it describes intelligence as a King who rules over a corpse, and the Hellenistic soul (*nefesh*) is compared there to a woman from Tzur who becomes engaged to the King “because she is a daughter of Tzur,” meaning to say she is of the substance that is foreign to spirituality. And when she begins to pay attention to the intelligence, she becomes engaged to it to be a wife. For she (the *nefesh*) is sometimes a good woman – if by her good nature, or through effort – and if she becomes prepared to accept the formations of wisdom and goodness and to go in the ways of wisdom and happiness, then she will be a woman of valor which the Pesukim praise and whom the Torah describes. But sometimes she is a bad woman, being someone whose inclinations lean toward every bad trait, and yet the intelligence is her master, meaning that there is always an internal struggle in her, and the two of them quarrel and fight in their tent because her ways are mixed up because of her bad tendencies in contrast to the advice of the honorable intelligence. There are those whose soul (*nefesh*) is prepared for good traits and characteristics from their birth, and some people learn to inculcate these positive traits through learning and practice. Concerning the first of these it says, “A woman of valor, who can find?” Because this is similar to finding a lost object without any hard work. And about the second it says, “And more than fine pearls is her value,” because someone who wants to purchase it through hard work and effort will find that it is more valuable than pearls, whose place is in the depths of the sea far away, and can only be found by going far away and going down into the depths of the waters. So too this takes a lot of time and much activity and to go deep down into the depths of the soul (*nefesh*) to bring out the praiseworthy powers which are hidden there in the depths and to draw them out to the outside.

פירוש המלבי"ם למשלי פרק לא

אשת – כבר הסכימו המפרשים שיש במאמר זה משל ומליצה, ורובם פירושוהו על הנפש, וכן דעתי בזה. רק שלפי דעתי, ידבר על הנפש ההיולאנית, לא הנשמה הנאצלת ממרום הנצחיית. וכבר בארתי בפירוש תהלות (פרק מה) שבמליצתו שם תאר את השכל כמלך המולך בגויה (corpse), ואת הנפש ההיולאנית המשיל שם לאשה בת צור אשר ארשה (engaged) המלך, כי היא בת צור, רוצה לומר בת החומר שהוא מבני נכר אל הרוחניים. ובהיותה נשמעת אל השכל, יארוש אותה לו לאשה, כי היא לפעמים אשה טובה אם היא מוכנה בטבעה, או על ידי השתדלות, לקבל ציורי החכמה והטוב וללכת בדרכי החכמה והאויש, ואז היא אשת חיל שהכתוב משבחה והתורה נמשלה בה. ולפעמים היא אשה רעה במי שנפשו נוטה לכל מדה רעה, והשכל בעלה, יש לומר עמה תמיד מלחמה פנימית, וינצו שניהם וירגנו באהליהם בהיותה משרכת דרכיה כפי טבעה הרע למרות עיני כבוד השכל ועצתו, ויש מי שנפשו מוכנת למדות טובות ותכונות מאושרות מתולדה, ויש מי שנפשו תקנה מדות טובות ותכונות מאושרות על ידי לימוד והרגל, על הראשון אמר "אשת חיל מי ימצא," שזה דומה כמוצא מציאה בלי יגיע כפים; ועל השני אמר ורחוק מפנינים מכרה, שמי שרוצה לקנות אותה על ידי עמל והשתדלות, היא רחוקה יותר מפנינים, שמקומם במצולות ים רחוקים וצריך לעבור ימים רחוקים ולרדת לעמקי מצולות, כן צריך על זה זמן רב ומעשים רבים ולרדת לעמקי תהום הנפש להוציא הכחות המשובחות הנסתרים בה במצולותיה ולדלותם על פני חוץ:

9. Open Cannon – Tanach Bikiut (boxed words below point elsewhere)

ספר עזרא פרק א פסוק א

ובשנת אחת לכוּרֶשׁ מְלֶכֶד פָּרַס לְכָלוֹת דְּבַר ה' מִפִּי יִרְמְיָהוּ הַעֵיִר ה' אֶת רוּחַ פָּרֶשׁ מְלֶכֶד פָּרַס וַיַּעֲבֹר קוֹל בְּכָל מְלָכוֹתָיו וְגַם בְּמִקְתָּב לְאָמֹר:

And in the first year of King Koresh of Persia, when the word of Hashem spoken by Yirmiyahu was completed, Hashem aroused the spirit of King Koresh of Persia to issue a degree throughout his kingdom by word of mouth and in writing as follows.

Questions: (1) What is the connecting “ו” of the word “and in the year” trying to teach us? How did Hashem light up his (Koresh’s) spirit? And why both orally and in a letter?
And in the first year of Koresh the King of Persia. Ezra, who wrote his own book and Divrei Hayamim (Chronicles), concludes at the end of Divrei Hayaim (II 36:20-23), “And he (Nevuchadnetzar) exiled the remaining people to Bavel, and they were for him and for his sons as slaves until the rise of the Persian Kingdom, until the end of what Hashem said to Yirmiyahu – “until the land pays back its Shemittah years.” As long as it lay desolate, it kept Shemittah, until seventy years were completed. And in the first year of King Koresh of Persia he passed his voice throughout his entire Kingdom and also in a letter, saying, “So says Koresh, King of Persia – all the Kingdoms of the Land Hashem, G-d of Heaven, has given to me, and He has appointed me to build for Him a house in Yerushalayim which is in Yehuda. Whoever among you is from His nation – Hashem should be with him; go up!” It is clear that the book of Ezra was written after Divrei Hayamim, and therefore he (Ezra) began his book with the same two Pesukim with which he had ended his previous book. That is why it says “And in the first year,” with a “ו,” because this is a continuation of Divrei Hayamim. This means to say that the prophecy of Yirmiyahu was explicit that the end would be the destruction of Bavel, which is 70 years into the Kingdom of Bavel. However, due to the punishment that we would be exiled in Bavel for 70 years because we had been lax regarding Shemittah, the count needed to begin from the exile of Tzidkiyahu, which was 18 years after the beginning of the Kingdom of Nevuchadnetzar, because from then the land was desolate, and it “paid back its Shemittah years.” This is what the angel revealed to Daniel in the third vision (9:24) by writing, “Seventy weeks have been decreed upon your people,” as we explained there. And that was why Daniel understood in his book that the calculation needed to reach the end of Yerushalayim’s period of destruction, as we explained there (9:2).

פירוש המלבי"ם – עזרא פרק א

השאלות: (א) על מה מורה וא"ו החיבור של מלת ובשנת? במה העיר ה' את רוחו? ולמה קול ומכתב? ובשנת אחת לכוּרֶשׁ מְלֶכֶד פָּרַס, עזרא שכתב ספרו וספר דברי הימים סיים בסוף דברי הימים (ב' לו:כ-כג), "וַיַּגֵּל הַשְּׂאֲרִית מִן־הַקָּרֵב אֶל בְּכָל וַיְהִי לֹו וּלְבָנָיו לַעֲבָדִים עַד מְלֶכֶד מְלָכוֹת פָּרַס: לְמִלְאוֹת דְּבַר ה' בְּפִי יִרְמְיָהוּ עַד רִצְתָהּ הָאָרֶץ אֶת שְׁבוֹתוֹתֶיהָ כָּל יְמֵי הַשְּׁמִיטָה שְׁבַתָּה לְמִלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה: וּבִשְׁנַת אַחַת לְכוּרֶשׁ מְלֶכֶד פָּרַס לְכָלוֹת דְּבַר ה' בְּפִי יִרְמְיָהוּ הַעֵיִר ה' אֶת רוּחַ כוּרֶשׁ מְלֶכֶד פָּרַס וַיַּעֲבֹר קוֹל בְּכָל־מְלָכוֹתָיו וְגַם־בְּמִקְתָּב לְאָמֹר: פֹּה אָמַר כוּרֶשׁ מְלֶכֶד פָּרַס כָּל מְמַלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה מִי כָכֶם מִפְּלַעַם ה' אֱלֹהֵי עַמּוֹ וַיַּעַל: מְבֹאֵר שֶׁסֵּפֶר עִזְרָא נִכְתָּב אַחַר סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים, וְלִכְּנֹחַ הַתְּחִיל סֵפֶרוֹ זֶה בְּשָׁנֵי פְסוּקִים הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁסֵּיִם סֵפֶרוֹ הַקּוֹדֵם. לִכֵּן אָמַר "וּבִשְׁנַת, בּוֹי"ו, שְׁזֵה הַמִּשְׁךְ סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים [וְכֵן דַּעַת הַרִּי"א]. וְרוּצָה לוֹמַר, כִּי נְבוּאָת יִרְמְיָהוּ הִיְתָה מְפֹרֶשֶׁת שֶׁתִּהְיֶה הַפְּקוּדָה בַּעַת חוֹרְבַן בָּבֶל, שְׁזֵה אַחַר שְׁבָעִים שָׁנָה לְמִלְכוּת בָּבֶל, [כְּמִבּוֹאֵר] שֶׁמֶ כֹּה יָב; כֵּס; אֲמַנְם, לְפִי הַעוֹנֵשׁ שֶׁנִּעֲנְשׁוּ לְהִיּוֹת בְּגִלוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה בַּעֲבוּר בִּיטוּל הַשְּׁמִטוֹת, הִיא צָרִיךְ לְהַתְּחִיל הַחֲשׁוֹבֵן מַגְלוֹת צַדִּיקֵיהוּ שֶׁהִיא י"ח שָׁנָה אַחַר הַתְּחִלַּת מְלָכוֹת נְבוּכַדְנֶאֶצַּר, שֶׁמֵּאַז הִיְתָה הָאָרֶץ שֶׁמֵּמָּה "וּרְצָתָהּ אֶת שְׁבוֹתוֹתֶיהָ, וְכִמּוֹ שְׁגִלָּה הַמְּלָאךְ זֹאת לְדַנְיָאֵל בְּמַחְזוֹתָהּ הִג' (ט' כ"ד) בְּמָה שֶׁבַתֵּב "שְׁבוּעִים שְׁבָעִים נִחְתָּךְ עַל עַמְךָ" כְּמוֹ שֶׁפִּירְשׁוּ שֶׁם, וְלִכֵּן הִבִּין דַּנְיָאֵל בְּסִפְרוֹ שֶׁהַחֲשׁוֹבֵן צָרִיךְ לְהִיּוֹת לְמִלְאוֹת לְחֻרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב שֶׁם (ט:ב).

And both of them were fulfilled, because when Hashem finished speaking through Yirmiyahu, Hashem aroused the spirit of Koresh, in the first year of his Kingship, and he gave the command that they should return to Yerushalayim, and build the Beit Hamikdash, but it was only a command to fulfill what Yirmiyahu had written, that after 70 years in Bavel “I will establish on all of you my good word *to return you to this place.*” However, he did not say that he would build the Beit Hamikdash at that time, as that was still not the right time, but only after 18 more years, to complete 70 years since the destruction of Yerushalayim, because then it would be finished with its atonement for the sin of the lapsed Shemittah years. But if he (Koresh) had not given permission to build the Beit Hamikdash, they would not have gone back from the exile (Bavel), so Hashem inspired him to tell the Jews that they could rebuild the Beit Hamikdash, and that was what led many of them to return from Bavel in fulfillment of the words of Yirmiyahu. And then the building was suspended until the second year of Daryavesh, who renewed their permission, and “until the land paid back its Shemittah years” had been fulfilled.

ושניהם נתקיימו, שלמלאת דבר ה' בפי ירמיה, העיר ה' את רוח כורש, בשנת אחת למלכו, ונתן פקודה שישובו לירושלים, ויבנו המקדש, והיה רק פקודה למלאת **מה שכתב ירמיה** שבמלאת שבעים שנה של בבל "והקימותי עליכם דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה, ולא יעד שם שיבנה המקדש אז, שזה לא היה זמנו עתה, רק י"ח שנה אחר זה למלאת שבעים שנה להורבת ירושלים, שאז יגמר מכפרה בעון השמטות, רק שאם לא היה נותן רשיון לבנות המקדש לא היו שבים מן הגולה, העיר ה' את רוחו שיתן רשיון לבנות המקדש, ועל ידי כך שבו רבים מבבל ונתקיימו דברי ירמיה, ואחר כך נתבטל הבנין עד שנת שנים לדריוש שחזר ונתן רשות ונתקיים "עד רצתה הארץ את שבתותיה."

ספר ירמיה פרק כה פסוק יב – וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם ה' אֵת עֲוֹנֵם וְעַל אֶרֶץ כְּשָׂדִים וְשִׁמְתִי אֹתוֹ לְשִׁמְמוֹת עוֹלָם:

(12) It will be after 70 years (of serving Bavel as slaves), I will punish the King of Bavel and that nation, says Hashem, for their sins, and the Land of Kasdim, **and it will be desolate forever.**

ספר ירמיה פרק כט פסוק י – כִּי כֹה אָמַר ה' כִּי לְפִי מִלְאוֹת לְכַבֵּל שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם אֵת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה:

(10) For so says Hashem, when 70 years of Bavel are completed, I will revisit you and fulfill for you my good words **to return you to this place.**

ספר דניאל פרק ט פסוק ב – בְּשָׁנַת אַחַת לְמַלְכוּת אֲנִי דָנִיֵּאל בִּינַתִי בַּסְּפָרִים מִסְפָּר הַשָּׁנִים אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה' אֵל יִרְמְיָה הַנְּבִיא לְמִלְאוֹת לְחֻרְבוֹת יְרוּשָׁלַם שְׁבַעִים שָׁנָה:

(2) In the first year of his (Daryavesh's) Kingdom I, Daniel, examined in scrolls the number of years Hashem told Yirmiyah the Navi, to complete **after Yerushalayim's destruction** 70 years.

Source	Beginning of 70 years	End of 70 years
ירמיה כה:יב	Nevuchadnetzar ascends to power	Belshatzar dies; Destruction of Bavel
ירמיה כט:י	Nevuchadnetzar ascends to power	Return of the Jews (=Beit Hamikdash)
דניאל ט:ב	Destruction of Yerushalayim – 18 th yr. of Nevuchadnetzar	Rebuilding of the Beit Hamikdash

1	18	70	88
Nevuchadnetzar in power	Tzidkiyahu exiled; Land desolate	Belshatzar dies; Jews return	Beit Hamikdash

Malbim Online – For Free!

ch SEFARIA

Exodus 32

LOADING...

32

1 וירא העם כיבשש משה לרדת מן־ההר ויקהל העם על־אהרן ויאמרו אליו קום עשה־לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי־זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה־היה לו

When the people saw that Moses was so long in coming down from the mountain, the people gathered against Aaron and said to him, “Come, make us a god who shall go before us, for that man Moses, who brought us from the land of Egypt—we do not know what has happened to him.”

2 ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנתיכם

Resources

- Bekhor Shor (2)
- Chizkuni (4)
- Chomat Anakh on Torah
- Daat Zkenim (1)
- HaKtav VeHaKalah (3)
- Haamek Davar (5)
- JPS
- Kitzur Baal Haturim (2)
- Kli Yakar (9)
- Malbim (1)**

בראשית י"ז

פרשנים

☐ מנחת שי	☐ ר"י בחיי	☐ ר"א ב"ע	☐ מדרשי הלכה
☐ ליקוט הערות מסורה	☐ מנחת יהודה	☐ ליקוט מכתבי הרמב"ם	☐ תרגום אונקלוס
☐ אור החיים	☐ דעת זקנים	☐ ר"וי בסור שור	☐ תרגום המיוחס ליונתן
☐ ר"י ויש חיגייו	☐ ר"וי אבן כספי	☐ פירוש מחכמי צרפת	☐ תרגום ירושלמי
☐ הכתב והקבלה	☐ רלב"ג	☐ ליקוט מחכמי צרפת	☐ ר"י סעדיה גאון
☐ שד"ל	☐ מזרחי	☐ רד"ק	☐ ר"י יהודה אבן בלעם
☒ מלבי"ם	☐ גור אריה	☐ רי"ד	☐ רש"י
☐ נצי"ב	☐ שפתי חכמים	☐ ר"י אברהם בן הרמב"ם	☐ ר"וי קרא
☐ הואיל משה	☐ ר"ע ספורנו	☐ חזקוני	☐ רשב"ם
☐ רד"ע הופמן	☐ כלי יקר	☐ רמב"ן	☐ דייקות לרשב"ם

English כינוי לשם הויה הרחב הכל הסר הכל בחר הכל

הערות

שינויי נוסח מקורות וביאורים הצג הערות בשולי הטקסט הצג הערות על הפסוקים

From Malbim's Introduction to His Chumash Commentary

(Appears at the beginning of Vayikra)

הקדמת המלבי"ם לספר ויקרא

■ Reclaiming the Veracity of Torah Sheb'al Peh

בפירוש הזה סללתי דרך חדש, נאדר בקודש, לבאר דברי חכמים וחדותם, דברי רבותינו בקבלתם, על פי יסודי הלשון ועל פי חוקי המליצה וההגיון, בדרכים חדשים מופלאים ומסולאים. **בו הראיתי ובררתי כי היה ביד חז"ל אוצרות וחוסן ישועות מלאים חכמה ודעת, היה בידם כללים גדולים ויסודות קבועים בדרכי הדקדוק ויסודי הלשון וההגיון, אשר רובם נעלמו ונסתרו מעין כל חכמי לבב הבאים אחריהם, ועל כן נעלמו דרכיהם ונתיבותיה לא נודעו. הראיתי ובררתי במופתים נאמנים, כי הדרוש הוא הפשט הפשוט המוכרח והמוטבע בעומק הלשון וביסודי השפה העבריה. וכל התורה המסורה בעל פה, הלא כתובה על ספר תורת אלקים מפורש, ושום שכל ויבינו במקרא את כל דברי הקבלה שנמסרה בסיני על פי כללי הלשון ודרכיו וגדריו על פי חוקים קבועים וברורים ואמתיים ... יתועדו ויתראו פנים אל פנים, יקריבו ריבם יגישו עצומותיהם, יתוכחו ויבחנו וישמעו ויאמרו אמת, משה אמת ותורתו אמת וקבלתו אמת, כולם נתנו מרועה אחד. את הכללים והיסודות הרימותי תרומה, וסדרתיים בהקדמה הנקראת בשם "אילת השחר", ועלו בידי למספר תרי"ג כללים ...**

■ Three Goals of the Commentary

... החבור הזה היוצא אליכם היום, יגיד לכם תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה:
בצד אחד יצא לבאר ולפרש את דברי הספרא. הוא הארמון החבור הקדמון ישבו בו האימים לפנים. בו יסודו הבונים התנאים הראשונים מוסדות תורה שבעל פה, ועמודי הקבלה במשניות וברייתות ערוכים בסדר התורה ושמורים על הכתובים.
בצד השני בא לבאר את הכתובים כפי עומק הפשט וכפי יסודי הלשון ... שוקל כל מלה, וכל מעגלי המליצה מפלס ... ובקר כל דבור וכל מאמר על פי מדות דקדוק ועל פי כללי המליצה וההגיון ...
בצד השלישי הוא הבריוח התיכון המבריוח מן הקצה אל הקצה. ומחבר את הכתב והקבלה בלולאות והיה המשכן אחד, הוא מבאר דברי חכמים וחדותם דברי רבותינו בקבלתם על פי יסודי הלשון ועל פי חוקי המליצה וההגיון בדרכים חדשים מופלאים ומסולאים. יראו הרואים וישכילו התועים כי היה ביד חז"ל אוצרות אדירות ובצורות. כללים גדולים ביסודי הלשון ודרכי הדקדוק וההגיון חוקים קבועים כמסמרות נטועים ... **וכל דברי חז"ל מוכרחים ומוטבעים בעומק הלשון וביסודי השפה העבריה ...** וכל מעיין יודע כי הפשט והדרוש איש אל עבר פניו ילכון יתפרדו ולא יתלכדו. הדבר הזה מלבד אשר הפליא את העם הזה הפלא פלא, ובני פריצי עמנו התנשאו להעמיד חזון ונכשלו, ויצאו מהם הקראים והמכחישים אשר שברו עול נתקו מוסרות וישחיתו עצומים ועם קדושים, הנה גם מן המשכילים יכשלו לצרף ולברר וללבן, ויפסחו על שתי הסעיפים, לפעמים יטה לבבם אל חכמת הלשון ואל פשוטי המקראות והיה הדרוש בעיניהם לזרה ויקראו שמו מרה, ולפעמים ימשכו אחרי הדרוש והקבלה וינאצו כל יודע הגיון וכל משים שכל להבין במקרא, וינצו שני האחים הפשט והדרוש יחדיו וירגנו באהליהם ואין מושיע. וכאשר הייתי בימי חרפי בראותי אני את החזון ואבקשה בינה נהייתי ונחליתי ימים ואקום ואעשה את מלאכת המלך ואשתומם על המראה ואין להבין.

■ Response to Enlightenment

ויהי בשנת התר"ד ליצירה, קול כחולה שמענו צרה כמבכירה. קול תורת ה' תתיפח תפרש כפיה, ודמעתה על לחיה כי בגדו בה ריעיה, כי נבערו קצת רעי אשכנז ואת ה' נאצו. **ויתאספו להפר דת וחוקים ועל צפוניו התיעצו. ויעלו רועים רבים הרועים ואוכלים את צאן מרעיתם,** יכנו א"ע רבנים ודרשנים גם חזנים וזובחי עדתם, כל אלה חוברו אל עיר בראנשווייג אל עמק השדים, ויתפוצצו הכדים הריקים ויתראו הלפידים, ויתלקטו שועלים קטנים ובזנבותיהם אודים, ותצא אש ותאכל שמיר ושית, ותבער מגדיש ועד

קמה ועד כרם זית, ותבער בהיכל ה', ותבער בין הבדים ותלהט את ארון הברית, ותאמר להשחית את לוחות האבנים, ותאמר לשרוף כל מועדי אל בארץ:

בימים ההם ובעת ההיא, ראיתי ונתון על לבי כי עת לעשות לה', עת לעשות לתורה שבכתב ושבעל פה חומה בצורה סביב דלתים ובריח, בל יעלו בה פריצים ויחללוה, אם לתורה שבכתב אשר דמוה העדה הרעה הזאת כאחד מספורי העמים הקדמונים, ואת שיריה ומליצותיה ערכו עם שירי האמיר והיונים:

אם לתורה שבעל פה אשר היתה בפיהם למשל ולשנינה, כחשו בה ויאמרו לא היא. את חכמיה בזו, ויאמרו כי לא ידעו פשטות הכתובים, ואת דקדוק הלשון לא הכירו, וכי הלכו בדרך עקש ופתלתל, ויהיו ביניהם ללעג ולשחוק כל היום:

מאז אזרתי כגבר חלצי, והחילותי לחבר חברי על התנ"ך, אשר כבר הודעתי דרכיו ושביליו בהקדמתי לפירוש ישעיה וב"המבשר" אשר הוצאתי לאור בשנת התר"ח:

■ Symbiosis of Peshat and Derush

ואל תורה שבע"פ הכינותי הסוכך, ובניתי לה מגדל עוז ומבצר משגב, היא חברי הנוכחי, חציו כגבור משכיל לא ישוב ריקם, הוא ילחם את אויבי הקבלה בשער. אשפתו מלאה טענות וראיות נכוחות, ובא בו האות והמופת כי תורת הפה היא התורה שנתנה מן השמים, וכי כל דברי תורה שבעל פה מוכרחים ומוטבעים בפשט הכתוב ובעומק הלשון. וכי הדרוש הוא לבדו הוא הפשט הפשוט המיוסד כפי חוקי הלשון האמיתיים והברורים. וכל מקום אשר דרשו חז"ל איזה דרוש, יש שם איזה זר היוצא מכללי הלשון, ועל ידי הדרוש ישוב הכתוב לאיתנו כמשפט הלשון וחוקותיו. וכל דרש אשר דרשו, אינו בודד במקום ההוא לבדו, רק כן דרשו וכן פירשו בכמה מקומות אשר בא הזרות הזה כדמותו וכצלמו, וכ"מ שתמצא דרושים רבים מקובצים במקום אחד הראתי כי באו הזרים והכפולים במספר הדרושים או שהפסוק הזה נשנה בתורה כמספר הדרושים ההם:

והנה בתרתי את דברי הספרא לסימנים כפי תוכן הדרושים היוצאים מהתכת הכתוב. כל מאמר הבנוי על כלל מיוחד, ויש לו שורש מיוחד בכתוב, נטעתיו שורק בסימן בפני עצמו לשאת ענף ולעשות פרי. וכנגדו ערכתי פירוש התורה והמצוה במצור ובסימניו, את זה לעומת זה, מחזה מול מחזה. בפירוש הזה יצאתי כחוקר בעיונו וכותב את העולה במצודת שכלו, ועל הקורא לחבר את התורה והמצוה בקרסים, יחבר פירוש התורה (זו מקרא) והמצוה (זו משנת הספרא) זה מול זה, איש באחיהו ידובקו יתלכדו ולא יתפרדו והיה המשכן אחד.

■ Relationship to Earlier Commentaries

... אולם הקורא אשר לא נסה בדקדוק ובהגיון, לא יתחיל לקרות בהקדמת "אילת השחר", ששם באו הכללים בדרך קצרה מאד, רק יקרא תחלת גוף הספר ששם בא כל דבר בארץ ובראיות, ואבטח כי גוף הספר ידמה לכל איש אשר עינים לו כמתהלך בגן חמד ...

גם לא בניתי דיק ומצור על המפרשים אשר קדמוני, להקשות על דבריהם ולסתור דעתם, כי באשר נטיתי מכל דברי המפרש מפני סבה כללית, שכפי דרכם באו דרושי החכמים במקרה, ולפי דרכי באו בכוונה ועל פי יסודות מוסדות, ועל כן רחק דרכי מדרך כל מי שקדמוני בכלל ובפרט, לכן כבוד הראשונים גדול ונעלה מאד כפי דרכיהם, ומקום הניחו לי מן השמים וזה חלקי ...

■ Derush as Antedote to Peshat

ברוב דברי הספר, ערכתי פירושי על המקרא, למען הראות כי את אשר דקדקתי בכתוב ואשר היה לפלא בעיני על פי השכל והעיון, זה עצמו דקדקו חכמי הספרא, וזה הכריחם, לדרוש את אשר דרשו ...

חותם בחדש האביב הוא חדש ניסן בשנים עשר בו. בשנת כת"ר פה באקארעשט. מאיר ליבוש מלבים

From Malbim's Introduction to His Nach Commentary

(Appeared at the beginning of Yeshayahu)

הקדמת המלבי"ם לספר ישעיהו

... הבאור הלז הוצאתיו עתה לאור שמש על חזון ישעיהו, וכמוהו החלקים אשר יבואו אחריו - אם רצון שוכני סנה יעזרני - הולך הוא בין בכללו בין בפרטיו במסלת הפשט הכבושה לרבים, מבקש את הדרך היותר קרוב להגיע בו אל אמתת כונת החוזה ברוח אלהים ומחשבותיו, כפי אשר יבקשהו מבקש האמת דורש הפשט הפשוט אשר לו משפט הבכורה. אינו מרחיק ללכת במעגלי הדורש, אינו מעמיק לחפור במעדר המחקר, אינו משרש כל נצר ונטע משרשיו השתרש בם מימי קדם, אינו אורג קורי עכביש לכסות בם מערומי דעות או חכמות התחדשו בדור האחרון. לא תמצא בו לא דרוש ולא מחקר, לא סוד ולא רמז, רק הפשט הפשוט, וכל זאת נעו מעגלותיו מדרך המפרשים הידועים לנו עד הנה, ועומד נפרד נבדל מהם, כתורן על ראש ההר לבדנה.

■ Three Goals of the Commentary

עמודי התורן אשר הפירוש נשען עליהם, הם שלשה.
(א) לא נמצא במליצות הנביאים כפל ענין במלות שונות, לא כפל ענין, לא כפל מאמר, ולא כפל מליצה, לא שני משפטים שענינם אחד, לא שני משלים שהנמשל אחד, ואף לא שתי מלות כפולות.
(ב) לא נמצאו במליצות הנביאים ובמאמריהם, הפשוטים או הכפולים, מלות או פעלים הונחו במקרה מבלתי כונה מיוחדת, עד שכל המלות והשמות והפעלים שמהם הורכב כל מאמר, לא לבד שהם מוכרחים לבא במאמר ההוא, כי גם לא היה אפשר להמליץ האלהי להניח תחתיה מלה אחרת, כי כל מלות המליצה האלהית שקולה במאזני החכמה והדעת, ערוכים ושמורים מנוים וספורים במדת החכמה העליונה, אשר אך היא לבדה תשגיב בכחה לדבר כן.
(ג) לא נמצא במליצות הנביאים קליפה בלא תורן, גויה בלא נשמה, לבוש בלא מתלבש, מאמר ריק מרעיון נשגב, דבור לא תשכון תבונה בו, כי דברות אלהים חיים כולם אל חי בקרבם, רוח חיים באפם, רוח איום אביר אדיר ונורא.
ההנחות האלה שלשתן אשר יסדנו, יסוד מוסד אל מליצות והנביאים, אשר רוח ה' דבר בם ומלתו על לשונם, יודה בם כל מאמין כי רוח ה' דבר בפי הנביאים ומלתו על לשונם, כל מאמין בלבב שלם בלא לב ולב כי הם דברי אלהים חיים, היעלה על לבך כי הדבור הנשגב אשר צוה שמים ונבראו, ארץ ותעמוד, אור ויהי, היה בפי נביאיו כבלויי הסחבות לכסות בם מערומי השיר והמליצה?

■ The Challenge of Repetition

... אני לא ארחיק ללכת עמך, כי נפתח את ספר ישעיהו שאנו עוסקים עתה בבאורו: "הוי, גוי חוטא, עם כבד עון, וכו'", על אבן אחת שבעה עינים? מה הבדל בין "גוי חוטא" ובין "עם כבד עון" ובין "זרע מרעים", וכן בין כל השבעה כפולים שבפסוק? וקראת הכתובים שאחריו, וכולם משולשים משלש שלש כפולים – "כל ראש", "כל לבב", "מכף רגל?" "פצע", "חבורה", "מכה טריה?" "לא זרו", "לא חובשו", "לא רוככה?" "ארצכם", "עריכם", "אדמתכם?" "כסוכה", "כמלונה", "כעיר?"
זאת שנית, למה בחר להניח שם "גוי" אצל "חוטא", ושם "עם" אצל "כבד?" "עון" ו"זרע" אצל מרעים, הלא כן יכול היה לאמר "עם חוטא" "זרע חוטא" "בנים חוטאים", "גוי כבד עון", "זרע כבד עון", וכן כולם? כן היה יכול לאמר "עזבו את קדוש ישראל, נאצו את ה'?" ועתה תאמר כי נפלו המלות האלה מפי המליץ כפי ההזדמן, וזה הפך ההנחה השנית אשר הנחנו?
זאת שלישית, הכלים האלה ריקים מכל תורן, הדברים יגעים וכל רוח ורעיון ומושכל אין בקרבם? וכי יפגשך איש לועז, ויבקש כי תאמר לו בלשון עמו, "מה מצאת כתוב במקראות האלה מן פסוק ד' עד י?" אז אם לא אויל שפתים אתה, לא תמצא להשיב לו רק "ה' דבר, ישראל הרבו לפשוע ולכן הוכו במכאובים

וחרב ארצם!" ואם ישאלך שנית, "ומה קראת מן פסוק י' עד פסוק ט"ז?" תענה "ה' אמר שנאתי קרבנותיכם, מועדיכם, בואכם חצרי, ותפלתכם!" כשאלות האלה ישאלך לבבך עתה, אם לא חסר לב אתה, בכל פרשה ובכל מאמר בכל הספר מראש עד סוף, וענית ואמרת פליאה דעת ממני, נשגבה לא אוכל לה, לא אוכל כי חתום הוא, לא ידעתי ספר.

■ The Importance of Words

... עד לא קרבתי אל המלאכה היקרה הזאת מלאכת הקדש לפרש ספרי ה' ולבארם, יצאתי תחלה לבקר לתור ולדרוש על גדרי השמות והמלות והפעלים אשר באו בספרי הקדש, עד שיתברר לי גדריהם ומהותם בידיעה ברורה, והעיון הזה השתרע כפי הדרישה על שמונה ענינים:

[א] לתת גדר לכל שורש ושורש ...

[ב] לבאר התחלפות כונת שורש מן השרשים לפי יחושו ...

[ג] התחלפות הוראת הפעלים לפי צורת בניניהם ...

[ד] הבדלי השמות והמלות והפעלים הנרדפים ...

[ה] הסגולות שיש לכל אחד מן הנרדפים שלא נמצא בזולתו ...

[ו] השתנות הוראת כל השמות והפעלים כשבאו אצל ה' ...

[ז] התחלפות הוראת השרשים בהשקף על המלות והשמות והפעלים שיתקשרו עמהם במאמר ...

[ח] קישור המאמרים והרכבתם וצירוף המשפטים וחבור המלות והסגולות הנמצאים בשימוש הלשון ...

■ Layout of the Page

סדר המחברת – ... מלאתי בו שני טורי אבן, הטור האחד **באור הענין**, והטור השני **באור המלות** ... בטור **באור הענין**, בארתי **כוונת הכתובים בפרט ובכלל**, כמעתיק ספר מלשון אל לשון בלשון קל וצח וברור, ומרחיב הדברים קצת להודיע הכונה, הכפולים בררתי באופן שיתראה לכל שאין בו כפל, אבל הנרדפים לא בררתי עניניהם בטור הזה, רק זכרתי ההבדל בסתם, וסמכתי כי יבא רעהו הוא הטור השני וחקרו. ...

בטור השני, בארתי **כל השפות הנרדפים הנמצאים בכל פסוק, והודעתי הבדלם**, וגם בזה שמרתי חמשה תנאים.

[א] **שלא בארתי רק שני השמות הנרדפים שנזכר בכתוב זה**, לא יתר השמות שהם נרדפים עמהם, למשל (א, ד) מה בין עם וגוי? - ולא בארתי שם נרדף לאום, עד שבאתי לסימן ל"ד, שם נרדפו גוים לאומים אז הזכרתי נירדף לאום, וכן כולם.

[ב] **לא הודעתי בכ"מ רק ההבדל המוכרח לצורך הבנת הכתוב שאני בבאורו**, לא כל פרטי ההבדלים, למשל בפסוק למה תאמר יעקב ותדבר ישראל (מ) הזכרתי הבדל בין דבור ובין אמירה, ובאמת נמצאו ביניהם עוד הבדלים רבים אשר יתבאר כ"א במקום הצריך, כי פה לא הזכרתי רק ההבדל הפרטי הצריך לענין שאני בו.

[ג] **לא הארכתי בראיות**, כי הבאתי ראיה אחת או שתיים ...

[ד] **במקום הראשון אשר פגעתי שני נרדפים בררתי ענינם**, ולרוב הראיתי וציינתי שם יתר המקומות שבאו בספר הזה, ושמות שהם מועטים בתנ"ך ציינתי כל מקומותם בתנ"ך למען יהיו לאחדים בידך ...

[ה] **בבאור הנרדפים והגדרים הכריחני הענין לכתוב הדברים ברור המקומות בלשון חכמים**, ובשפת הפילוסופים ובעלי ההגיון, כי טבע ענינים האלה מחייב זאת להלבישם בלשון חכמים, גם תדע כי הגם שכבר קדמוני כמה חכמים לתת הבדלים בשמות הנרדפים, אשר מקצת ספריהם בידי והם ספר "גן נעול" וספר "יריעות שלמה", בכל זאת לא סמכתי בזה על דברי שום אדם רק בחנתי כל דבר בעצמי ...

ואני תפלה ה' יגמר בעדי, ה' חסדך לעולם מעשי ידיך אל תרף: חותם י' כסליו התר"ה לפ"ק: מאיר ליבוש, מלבים, בתוך עמי אנכי יושב פה ק"ק קעמפין

ספר ארצות החיים

על שו"ע אר"ח .

חלק ראשון

ב ששה ספרים כפתחים , שלש ארצות מרוחם ,

- א לב הארץ** , לשון השו"ע והרמ"א מופתקים כצורתם באותיות לבית אבותם, ונוסף עליהם כל אשר חדשו נושאי כליהם , גם ביאור דבריהם , ולאור גדול של דינים מחודשים , מפי ספרי הקדמונים או שו"ת אחרונים , או אשר הוספתי מדעתי , ניכרים באותיות קטנות לבדנה .
- ב המאיר לארץ** , מראה מקום כל דין ושורשו , וזאת זה מלא כל משכיות לאלפים ורכושות ציונים ועיונים , אל כל אפיקי הש"ס , וכל נכחת אונות הספרים , גם סגורים בתוכו פלפולים ארוכים כלשון קצר , או כתיבת עיון לבד , והחורש בעגלתו ימלא חדמו .
- ג ארץ יהודה** , ביאור על השו"ע בדרך פלפול ברחבה , בחקירות שונות ומסוללות , יתענגו בו אהבי הפלפול ויתעלסו בארצו באהבים .

הסכמות הגאונים

הסכמת הרב הגאון
מלא ספרא חריף ו
שלשלת היוחסין
רב דק"ק

ראיתי את כו
חקרי לב , אשר הו
המאה"ג המפורסם
בחכמה ובדעת יראת
גם אנכי ראיתי את
מרגניתא דלית בה ו
ובקיאות כאחד הבו
ותפארתו האמנם לו
היהר הערד , אל

הסכמת הרב הגאון הגדול המפורסם נ"י ע"ה פה"ח
צדיק וחסיד כקש"ת מוהר"ר משה סופר נר"ו ,
רב ור"מ דק"ק פרעשבורג .

אקלע לאתרין האי גברא רבא , ה"ה הרב המאה"ג ,
המופלג בתורה בחריפות ובקיאות ובכל מלאכת מחשבת ,
כבוד מוהר"ר מאיר ליב נר"ו ממדינת רוסין , ואברא זמן
גרים שלא להזדקק לעובר הנכחי , כי זרכי העיר מרוצים
בימים הקדושים הללו . לולי ראיתי עדות גדולי ישראל אשר
מפליגים מאוד בשבחם , נכנסתי עמו בדברי תורה בענינים
שונים , ובפרט בחבורו על שו"ע או"ח כתיבת יד , וראיתי כי
עדותם כאמנו מאוד , ולא נפל דבר אחד מכל דבריהם הטוב
והיה דעתי לשעשע ולטייל עמו עוד ימים , אך יגיעו ומיוו"ט

משל ומליצה

לקבין משל ומליצה
דברי חכמים וחדושים (עלי א' ו.)

חברם הרב הגאון הגדול המהולל כרב החשבחות מהולל
שמו הגדול בחורה וחכמה מליץ נעים משורר נשגב מזהרר
מאיר ליבוש מלביימים

וכתן הספר כמתנה להוליוו לזור על יד
ר' יחיאל בריל מו"ל הלכנון

פה פאריש קפ"ר.

שנת תרכ"ז לפ"ק.

- 4 -

משל ומליצה.

תוכן משא השיר וענינו.

המשל יספר, כי איש מארץ יהודה, שם
עשיר, חשקה נפשו אילת אהבים, שמה חכמה
ויארשה לו באמונה; אורי בן עבר עליו רוח שקר
וישנאה, ויעובה ויקח תחתיה אשה זונה, שמה
הצלחה, ותלך ותיון על מאהבית, ותשקד
לענה ורוש עוני ואביונה בשבט עברתה.
המליצה תתה דעת, כי כל המכסל את התורה
מעושר סופו לבטלה מעוני, וכי נופת תטופנה שפתי
זרה ואחריתה מרה בלענה.

השיר יתחלק לארבעה מערכות.

מערכה ראשונה.

המדברים הם:

עשיר, מארץ יהודה, תשווקת הלמודים, הותנו.
יראה וחכמה, שתי אחיות כנות תשווקת הלמודים, חכמה.
היא ארוסת עשיר, ואת יראה שנה.

ספר

יסודי חכמת ההגיון

להנאות המפורסם בכל קצו ארץ מאור הנולה
רבנו מאיר ליבוש מלבי"ם זצ"ל

ערוך ומסודר ע"י אריה ליב גארדאן מחבר ספר משפמי לשון עברית.
וסלול ודרך, מורה בני"ם ודריב היו במשכת פתח חקיה ח"ו.

יזא לאור כפעם הראשונה מתוך כ"ק של הגאון המחבר זצ"ל
על ידי יוסף דוים זאכעלינסקי.

הוצאת www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"פ

ווארשא

ברפוס מאיר יחואל האלמער ושוחפ, נאלעווקי 7.
שנת תר"ם לפ"ק

Исходь хохматъ гагигоентъ

т. в. элементарная логика

Сочинение

М. Л. Мальбима,

В А Р Ш А В А. 1900.

Типография М. И. Гальтера и Номп, Налевки 7.

פרק א

יסודי ההגיון

- א) חכמת ההגיון (לאַגיק) הַלְמַד תורת חכמים הכוללים של השכל
(פֶּאַרְנוּנְפֶאַט) והמחשבה (דענק-קראַפֶּט).
- ב) חכמת ההגיון, לא תשקיף בעיונה על חמרי הדברים והברליהם,
דק תבאר דרכי השכל ומנהגיו, אופני עיונו ומחשבותיו, ולכן היא דק
חכמה צוריית (איינע פֶּאַרמעללע וויסענשאַפֶּט).
- ג) נושאי חכמת ההגיון הם חקות המחשבה ודרכיה, או חקי
הציורים של האמתיות, כי נדר האמת: הסכמת המושגים בשכל עם
גושאידם, וזה לא יודע דק על ידי מחשבה ועיון.
- ד) המקורים אשר משם יִשְׁאַבֵּן חקות המחשבה הוא השכל בעצמו,
כפי מה שיתגלה ויתראה בהכרת האדם והשגתו בדרכים מיוחדים. ואנחנו
מציירות את השכל אך רהור רח וירולה רלומר: רהור ארש למעולות

אל הקורא

קורא נכבד! הספר היקר הזה הִנָּהן על ידך היום הוא ספר
„חכמת ההגיון“ מעשה ידי הענק הגדול הנורא על כל סכיביו, אביר
הרועים אשר עמדו לישראל כדור אחרון, רבנו מאיר ליבוש מלבי"ם זצ"ל;
אשר בעצם גדלו בחכמה תורתנו הקדושה ועסקו בה יומם ולילה, לא
הניח ירו גם מן החכמות החיצוניות ויהן חלק גם לשבעה (הקדמונים
חלקו את המדעים לשבע חכמות), למען דעת כל עמי הארץ כי
החכמות אינו צוררות את האמונה. הספר הנכבד הזה איננו באור
מלות ההגיון, בספרו של הרמב"ם ז"ל, כי אם באור חקי ההגיון
בעצמם. שיטה מסִבֵּרה בלמוד החכמה הזאת שם לפנינו המחבר ז"ל,
שיטה ישרה המנהלת את התלמיד מן הקל אל הכבד, ככל המפרים
אשר חִבְרו במקצוע זה בלשונות העמים הנאורים. אך לדאבון לבנו
נִבְר מתוך הספר חִבְרון פרקים אחדים אשר כלא ספק כללו את יִפְיו
ושלמותו שבעתים. — השפה אשר השתמש המחבר הנאור לבאר בה
את החקים הדקים של החכמה הזאת, היא שפה עשירה מאד, לא
פחות משפה מְדַבֵּרה בקרב גוי משכיל. כל מבטאיה הִיָּפִים וניביה
הנאונים לִקְחוּ לא מלשונות הודו וכוש תובל ויון, כי אם מתוך השפה
העברית בעצמה, ובכל זאת לא נבר בה סימן עניות וקִצֵּר יד, כי לא
פחתה ולא הותירה על הרעיון אשר כיון המחבר לבארו אף כמלא
השערה.